

Vlaams
Parlement

stuk **1392** (2011-2012) – Nr. 1
ingediend op 1 december 2011 (2011-2012)

Voorstel van resolutie

van de heren Marc Hendrickx, Jan Roegiers en Karim Van Overmeire,
mevrouw Fatma Pehlivan, de heer Ludwig Caluwé,
mevrouw Sabine Poleyn en de heer Ward Kennes

betreffende de negatieve gevolgen
van grootschalige landpacht in het Zuiden

TOELICHTING

In een groot deel van het Zuiden¹ is landbouwland een belangrijk economisch product geworden, dat ook internationaal wordt verhandeld. Multinationals, beleggingsfondsen, buitenlandse regeringen of binnenlandse investeerders kopen enorme stukken landbouwgrond op in ontwikkelingslanden, of sluiten er zeer langlopende pachtcontracten af. In sommige gevallen gaat het over goede akkoorden, waarbij de lokale bevolking en de economie van het land kunnen profiteren van de technologie, de kennis en het stimulerende ondernemerschap dat eruit voortvloeit. Die worden met een Engelse term wel eens ‘land deals’ genoemd, in de goede zin van het woord. In veel andere gevallen gaat het echter om ‘land grabs’: daarbij is er sprake van een groot onevenwicht in het akkoord, waarbij de lokale bevolking zijn levensstandaard ziet dalen.

Veel van die gronden waren immers voorheen publiek bezit of hadden geen duidelijke eigendomsstructuur. Traditioneel werden die gebruikt door de plaatselijke bevolking voor familiale landbouw, veeteelt of visserij. Na het afsluiten van het contract zet de malafide investeerder vaak de inheemse bewoners uit, zonder enige compensatie of begeleiding. Daarna blijft het verkochte land jarenlang onbewerkt liggen. ‘Land grabbing’ heeft immers een sterk speculatief karakter. Dat heeft verschillende oorzaken. De nuttige en noodzakelijke modernisering van de Afrikaanse landbouw is één element, maar er zijn ook minder bonafide verklaringen voor die verhoogde vraag naar landbouwgrond. Zo was er de wereldwijde voedselcrisis twee jaar geleden, die veel investeerders en speculanten in de richting van de landbouwsector dreef. Ook de groei van de wereldbevolking en de stijgende voedselconsumptie door de middenklasse van opkomende landen zijn verklaringen voor de gestegen wereldvraag naar voedsel. Bovendien hebben veel investeerders sinds de financiële crisis ervoor gekozen om hun portefeuille te diversifiëren, waarbij ze zich steeds meer wendden tot landbouwgrond als beleggings- en speculatieobject. Land grabs zijn dus op korte tijd een snelgroeiend fenomeen geworden in het Zuiden, met alle nefaste gevolgen van dien.

De VN (Verenigde Naties), de EU (Europese Unie), de FAO (Food and Agriculture Organization of the United Nations), het IFAD (International Fund for Agricultural Development), het IIED (International Institute for Environment and Development) en andere supranationale organisaties waarschuwen al voor de negatieve gevolgen van dergelijke praktijken. Het spreekt vanzelf dat commerciële teelten en buitenlandse investeringen voor de landbouw in het Zuiden levensnoodzakelijk zijn. Dat neemt echter niet weg dat erop moet worden toegezien dat die grootschalige landaankopen of landpachten de plaatselijke voedselzekerheid niet ondergraven. Sommige van die pachtcontracten zijn immers van een ongeziene schaal: zo verwierf de Zuid-Koreaanse multinational Daewoo met één pacht bijna 1,3 miljoen hectare vruchtbare grond in Madagascar voor een periode van 99 jaar. Als dergelijke contracten op ongecontroleerde of ongereguleerde manier worden afgesloten, kan de schade op lange termijn enorm zijn. Vele ontwikkelingslanden beschikken niet over duidelijke en nauwkeurige handelswetgeving, zodat zij niet in staat zijn alle processen van toe-eigening van landbouwgronden efficiënt en duurzaam het hoofd te bieden. Ook corruptie bij de overheden, het onvermogen van de lokale bevolking om de gevolgen van langetermijnpachten in te schatten en de onduidelijke bezitstructuren op plaatselijk niveau maken van sommige, vooral Afrikaanse landen een makkelijke prooi.

Het is zeker niet de bedoeling van dit voorstel om in de ontwikkelingslanden alleen kleinschalige subsistentielandbouw te bepleiten. Een binnenlandse voedselproductie die volledig berust op overlevingslandbouw, is onvoldoende om de bevolkingsgroei te ondersteunen. Een hogere productiviteit in de landbouw en een betere toegang tot de markt is de beste garantie tegen hongersnoden en armoede in het Zuiden. Dat kan het best gerea-

¹ In het bijzonder Afrika en Zuid-Amerika

liseerd worden door een combinatie van hogere productiviteit in de familiale landbouw en duurzame grootschalige, marktgerichte landbouw. Daarvoor is het echter noodzakelijk om een duidelijk kader te scheppen waarin op evenwichtige wijze landbouwgrond kan worden ontsloten en geëxploiteerd.

Dit voorstel is niet bedoeld als vrijblijvende zedenles, maar schuift zeer concrete actiepunten naar voren ten aanzien van de Vlaamse Regering. Zo kunnen initiatieven ontwikkeld worden die wel degelijk een verschil maken op het terrein. Vlaanderen is dan wel geen grote speler op het internationale toneel, maar toch kunnen ook wij in deze problematiek een rol van betekenis spelen. Zo is ons partnerland Mozambique volgens de VN en de FAO sterk gevoelig voor praktijken van land grabs. Bovendien importeert Vlaanderen grote hoeveelheden landbouwproducten uit het Zuiden voor allerlei doeleinden: voedsel, biomassa voor de productie van groene stroom, industriële grondstoffen enzovoort.

Een basis voor het bereiken van evenwichtige land deals tussen landen uit het Zuiden en buitenlandse investeerders werd al op het internationale forum uitgewerkt. Wij wijzen daarvoor speciaal op de discussienota 'Principles for Responsible Agricultural Investment that Respects Rights, Livelihoods and Resources', die in januari 2010 door de FAO, het IFAD, de UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development) en de Wereldbank werd gepubliceerd en waarin zeven bruikbare principes naar voren worden geschoven om landbouwпachten in ontwikkelingslanden te begeleiden.

Marc HENDRICKX

Jan ROEGIERS

Karim VAN OVERMEIRE

Fatma PEHLIVAN

Ludwig CALUWE

Sabine POLEYN

Ward KENNES

VOORSTEL VAN RESOLUTIE

Het Vlaams Parlement,

- stelt vast dat de Vlaamse Regering in haar diverse beleidsvoornemens voor deze legislatuur veel aandacht heeft besteed aan de problematiek van voedselzekerheid en landbouwproductie in onze partnerlanden;
- overwegende dat de Millenniumdoelstellingen in hun eerste doelstelling de strijd tegen extreme armoede en honger vooropstellen;
- overwegende dat verscheidene globale economische evoluties hebben geleid tot een toename van het belang van landbouwgrond als internationaal investeringsproduct;
- erkent dat buitenlandse investeringen en commerciële teelten nuttig en noodzakelijk zijn voor de landbouw in het Zuiden en dat evenwichtige ‘land deals’ daar een belangrijke en positieve rol in kunnen spelen;
- wijst echter op het daaraan verbonden fenomeen van ‘land grabs’, waaronder het speculatief verwerven van landbouwgrond via onevenwichtige afspraken wordt verstaan;
- overwegende dat de praktijk van ‘land grabbing’ kan leiden tot voedseltekorten en een sterke bedreiging kan vormen voor de toekomst van de landbouw in ontwikkelingslanden;
- erkent dat de toegang tot natuurlijke hulpbronnen zoals grond of water integraal deel uitmaakt van de fundamentele mensenrechten en dat die natuurlijke hulpbronnen in hoge mate bijdragen tot de voedselzekerheid van de plaatselijke bevolking in het Zuiden;
- overwegende dat veel ontwikkelingslanden niet beschikken over duidelijke en nauwkeurige handelswetgeving, zodat zij niet in staat zijn alle processen van toe-eigening van landbouwgronden efficiënt en duurzaam het hoofd te bieden;
- overwegende de aandacht die het Europees Parlement heeft besteed aan de problematiek van land grabbing, onder andere in de resolutie van het Europees Parlement van 20 januari 2010 over de tweede herziening van de Overeenkomst van Cotonou tussen de ACS-landen (Afrika, de Caraïben en de Stille Oceaan) en de Europese Unie;
- gelet op de resolutie die de Belgische Senaat al heeft aanvaard betreffende land grabbing en landbouwgrondbeleid in ontwikkelingslanden;
- gelet op de discussienota ‘Principles for Responsible Agricultural Investment that Respects Rights, Livelihoods and Resources’, die in januari 2010 door de FAO, het IFAD, de UNCTAD en de Wereldbank werd gepubliceerd en waarin zeven bruikbare principes naar voren worden geschoven om landbouwпachten in ontwikkelingslanden te begeleiden;
- overwegende de toegenomen druk op de landbouw in het Zuiden door de toenemende vraag naar landbouwproducten voor allerlei doeleinden;
- vraagt de Vlaamse Regering:
 - 1° de partnerlanden van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking die met land grabs geconfronteerd worden, alsook de buitenlandse investeerders op te roepen investeringen te stimuleren die een gezond evenwicht tussen commerciële, ecologische en sociale belangen bewerkstelligen;
 - 2° de partnerlanden van de Vlaamse ontwikkelingssamenwerking te versterken in hun onderhandelingsmogelijkheden over grootschalige landпacht, bijvoorbeeld door het aanmoedigen van samenwerking en informatiedeling met Vlaamse publieke of legislatieve instellingen, universiteiten enzovoort;

- 3° de nationale initiatieven van onze partnerlanden te ondersteunen met als doel de administratie van hun gronden en hun wetgeving inzake grondrechten te versterken, zodat zij zich kunnen beschermen tegen elk verlies van controle over hun landbouwgrond;
- 4° de partnerlanden op te roepen het begrip ‘free, prior and informed consent’ van autochtone volkeren, opgenomen in verdrag C-169 van de IAO, te erkennen en beter toe te passen, uiteraard met respect voor hun nationale soevereiniteit;
- 5° de partnerlanden en bij uitbreiding de VN en de FAO ertoe aan te zetten in een model van standaardovereenkomsten te voorzien voor landbouwinvesteringen die grootschalige grondverwerving veroorzaken, alsook in een model van consultatieve regelingen die de lokale bevolking en het lokale parlement inspraak geven bij dergelijke grondverwerving;
- 6° bij het opstellen van de strategienota’s met onze partnerlanden in ontwikkelings-samenwerking en bij de tussentijdse evaluaties ervan, aandacht te besteden aan het landbouwbeleid dat gevoerd wordt in de partnerlanden en aan de maatregelen die zij nemen om speculatieve landroof tegen te gaan;
- 7° een duurzaam landbouwbeleid en respect voor de lokale boeren in de toekomst in overweging te nemen bij het toewijzen van Vlaamse ontwikkelingshulp voor landbouwprojecten; daarnaast duidelijke en specifieke indicatoren te ontwikkelen die moeten garanderen dat de partnerlanden hun eigen lokale boeren voldoende ondersteunen en dat ze voldoende aandacht hebben in hun beleid voor de eigen voedselproductie en voedselzekerheid; verder buitenlandse investeerders in onze partnerlanden (staten en privébeleggingsfondsen) op te roepen om investeringen te stimuleren die duurzame banen scheppen en volwaardige inkomens garanderen op het platteland;
- 8° die standpunten ook uit te dragen in alle internationale stellingnames die Vlaanderen doet met betrekking tot ontwikkelingsamenwerking en landbouw, alsook de problematiek van goed bestuur van gronden en de problematiek van land grabs in ontwikkelingslanden aan te kaarten op het niveau van de Europese Unie en de VN-instellingen; er bij F.I.T. (Flanders Investment and Trade) op aan te dringen om ook de problematiek van land grabs te behandelen als deel van zijn opleidingen Maatschappelijk Verantwoord en Duurzaam Internationaal Ondernemen.

Marc HENDRICKX

Jan ROEGIERS

Karim VAN OVERMEIRE

Fatma PEHLIVAN

Ludwig CALUWE

Sabine POLEYN

Ward KENNES